

Sygn. akt III UK 9/13

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 11 grudnia 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Halina Kiriło (przewodniczący, sprawozdawca)

SSA Magdalena Kostro-Wesołowska

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z odwołania B. H.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S.

o prawo do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 11 grudnia 2013 r.,

skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 19 lipca 2012 r.

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu
Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. decyzją z dnia 29 czerwca 2011 r. odmówił B. H. prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, z uwagi na nierozwiązanie przez ubezpieczoną stosunku pracy na swój wniosek.

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w S. wyrokiem z dnia 8 lutego 2012 r. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał B. H. prawo do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego począwszy od 16 kwietnia 2011 r. oraz zasądził od organu rentowego na rzecz ubezpieczonej kwotę 60 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że B. H., urodzona 17 października 1955 r., w okresie od dnia 1 września 1987 r. do 28 lutego 2009 r. zatrudniona była w pełnym wymiarze czasu pracy w Szkole Podstawowej nr 41 w S. na stanowisku nauczyciela nauczania zintegrowanego, nauczyciela nauczania początkowego, wychowawcy. W związku ze zmianami organizacyjnymi uniemożliwiającymi dalsze zatrudnienie ubezpieczonej i złożeniem przez nią stosownego wniosku, pracodawca przeniósł B. H. w stan nieczynny od 1 września 2008 r. do 28 lutego 2009 r. Z dniem 15 października 2008 r. ubezpieczona została ponownie zatrudniona w Szkole Podstawowej nr 41 w S. na podstawie umowy o pracę na czas zastępstwa innego pracownika na okres od 15 października 2008 r. do 28 lutego 2009 r. Łączący strony stosunek pracy ustał z dniem 28 lutego 2009 r. w trybie art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela. Szkoła Podstawowa nr 41 w S. zawarła z B. H. kolejną umowę o pracę w pełnym wymiarze czasu na stanowisku nauczyciela nauczania zintegrowanego na czas zastępstwa nieobecnego pracownika od 1 marca 2009 r. do 26 lipca 2009 r., po czym ubezpieczona podejmowała zatrudnienie w Szkole Podstawowej nr 7 w S. w ramach umów o pracę na czas zastępstwa w okresach od 1 września 2009 r. do 30 czerwca 2010 r. oraz od 1 września 2010 r. do 15 kwietnia 2011 r. Wszystkie umowy o pracę rozwiązały się z upływem czasu, na jaki były zawarte. W dniu 31 marca 2011 r. ubezpieczona złożyła w organie emerytalnym wniosek o nauczycielskie świadczenie kompensacyjne. Łączny staż ubezpieczeniowy B. H. wynosi 30 lat, 7 miesięcy i 24 dni, w tym 23 lata, 7 miesięcy i 17 dni pracy nauczycielskiego.

Analizując zasadność roszczeń ubezpieczonej w świetle unormowania art. 4 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (Dz.U. Nr 97, poz. 800 ze zm., dalej jako ustawa o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych) Sąd Okręgowy uznał za sporną kwestię spełnienia przez wnioskodawczynię tego warunku przyznania przedmiotowego świadczenia, jakim jest rozwiązanie przez nauczyciela stosunku pracy. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, z treści przepisu art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych nie wynika, że dla uzyskania prawa do świadczenia kompensacyjnego konieczne jest rozwiązanie przez nauczyciela stosunku pracy na swój wniosek. Za takim stanowiskiem przemawia celowościowa wykładnia przepisów ustawy. Instytucja świadczenia kompensacyjnego dla nauczycieli jest rozwiązaniem przejściowym, związanym z wygaśnięciem możliwości przejścia nauczycieli legitymujących się długim stażem pracy na wcześniejszą emeryturę. Charakter nauczycielskich świadczeń kompensacyjnych oraz zasady ich nabywania, mimo iż w pewnym względzie zbliżone są do emerytur nauczycielskich, zasadniczo różnią się od dotychczasowych rozwiązań. Między innymi, przesłanka rozwiązania stosunku pracy została sformułowana w sposób odmienny od przyjętego w art. 88 Karty Nauczyciela. Z brzmienia art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych nie można wywodzić, że ustawodawca przyznał prawo do świadczenia kompensacyjnego wyłącznie nauczycielom, których stosunek pracy został rozwiązany na ich wniosek. Odmiennie – w relacji do art. 88 Karty Nauczyciela - zredagowanie warunku rozwiązania stosunku pracy jako jednej z przesłanek nabycia prawa do świadczeń kompensacyjnych było świadomym zabiegiem ustawodawcy. Sąd pierwszej instancji podkreślił nadto, że w rozpoznawanej sprawie pracodawca ubezpieczonej - Szkoła Podstawowa nr 41 w S. rozwiązała łączący strony stosunek pracy w trybie art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela, a dalsze zatrudnienie odwołującej się następowało w ramach kolejnych umów o pracę na czas zastępstwa nieobecnego nauczyciela, gdy dnia powrotu do pracy zastępowanej osoby nie można było bliżej określić. W ocenie Sądu, z tej tylko przyczyny, że stosunki pracy łączące ubezpieczoną z poszczególnymi instytucjami szkolnictwa zostały rozwiązane z powodu powrotu zastępowanego pracownika do pracy, a nie przez odwołującą się

na jej wniosek, nie powinna ona ponosić ujemnych konsekwencji tego faktu w zakresie możliwości przyznania prawa do świadczenia kompensacyjnego.

Na skutek apelacji organu rentowego, Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 19 lipca 2012 r. zmienił zaskarżone orzeczenie i oddalił odwołanie.

Podzielając ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego, Sąd drugiej instancji dokonał odmiennej wykładni art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych. W ocenie Sądu, z brzmienia przepisu w sposób oczywisty wynika, że to „nauczyciel”, jako podmiot, ma „rozwiązać” stosunek pracy, a zatem ustawodawca wymaga właśnie od nauczyciela podjęcia inicjatywy w tym zakresie. W przepisie wyraźnie użyto bowiem sformułowania „rozwiązali stosunek pracy”, a nie np. „z którymi rozwiązano stosunek pracy”, „z którymi został rozwiązany stosunek pracy”, „z którym ustał stosunek pracy”. W ten sposób wystarczająco klarownie została wyrażona wola ustawodawcy, aby to od nauczyciela pochodziło oświadczenie woli, czy też inicjatywa rozwiązania stosunku pracy. Nie chodzi zatem o rozwiązanie stosunku pracy z inicjatywy pracodawcy albo o ustanie tego stosunku z mocy prawa. Zarówno ustawa o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych jak i Karta Nauczyciela są ze sobą ściśle powiązane, tak celowościowo jak i systemowo, muszą być zatem wzajemnie kompatybilne. Jeśli więc pod rządami Karty Nauczyciela nauczyciele obowiązani byli rozwiązać stosunek pracy na swój wniosek, to pomimo odmiennej redakcji przepisu art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych nadal przesłanką konieczną do nabycia prawa do przedmiotowego świadczenia pozostaje wykazanie przez nauczyciela inicjatywy w zakresie rozwiązania stosunku pracy. Tak jak art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, tak również art. 4 ust. 1 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, jako uregulowanie szczególne, musi być stosowany ściśle, co sprawia, że rozwiązanie stosunku pracy w innym trybie niż w nim wskazany, nie jest spełnieniem warunku koniecznego do przyznania świadczenia. Kończąc rozważania Sąd Apelacyjny podkreślił, że ubezpieczona nie może też skutecznie powoływać się - w aspekcie unormowania art. 4 ust. 2 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych - na fakt wcześniejszego rozwiązania z mocy

art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela stosunku pracy łączącego ją ze Szkołą Podstawową nr 41 w S. Okoliczność ta nie ma znaczenia dla wyniku sprawy, albowiem prawo do świadczenia powstaje z dniem spełnienia warunków wymaganych do jego nabycia (art. 7 ust. 1 tej ustawy). Tymczasem w dniu rozwiązania stosunku pracy w powyższym trybie B. H. nie spełniała przewidzianego w przepisie art. 4 ust. 1 ustawy warunku ukończenia 55 lat życia. Następnie zaś podjęła kolejne zatrudnienie na podstawie trzech umów na czas określony, które rozwiązały się w trybie art. 30 § 1 pkt 4 k.p., tj. bez podjęcia jakiegokolwiek inicjatywy przez samą ubezpieczoną. Oznaczało to, że choć stosunek pracy „rozwiązał się”, to jednak B. H. nie „rozwiązała” go w rozumieniu art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, a zatem w dacie wydania zaskarżonej decyzji (jak zresztą i obecnie) nie było podstaw do przyznania jej prawa do świadczenia kompensacyjnego.

Powyższy wyrok został zaskarżony skargą kasacyjną wnioskodawczynie. Skargę oparto na podstawie naruszenia prawa materialnego - art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, przez błędną jego wykładnię polegającą na przyjęciu, że warunek w postaci rozwiązania stosunku pracy dotyczy jedynie ustania tego stosunku na wniosek pracownika, podczas gdy wykładnia literalna i celowościowa tej przesłanki pozostaje na tyle niejasna, iż nie można z niej kategorycznie wyprowadzić twierdzenia, że rozwiązanie stosunku pracy musi nastąpić na wniosek ubezpieczonej. Skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie apelacji organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w S. i zasądzenie od pozwanego na rzecz ubezpieczonej kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej wyrażono pogląd, że wprowadzenie nauczycielskich świadczeń kompensacyjnych miało na celu zrekompensowanie nauczycielom faktu nieobjęcia ich systemem emerytur pomostowych. Autorzy ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych nawiązali więc do niektórych regulacji zawartych w ustawie o emeryturach pomostowych i Karcie Nauczyciela. Odmienna redakcja art. 4 pkt 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych wskazuje na to, że ustawodawca nie uzależnia prawa do tego świadczenia od rozwiązania stosunku pracy z własnej inicjatywy

nauczyciela. Skoro założeniem prawodawcy było wprowadzenie przejściowych rozwiązań w postaci systemu świadczeń kompensacyjnych, skierowanych do nauczycieli mających stosunkowo długi staż pracy, to tak mało istotna przesłanka jak rozwiązanie stosunku pracy z inicjatywy nauczyciela, nie znajduje uzasadnienia, chociażby biorąc pod uwagę art. 2, 8 i 67 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Skarżąca zauważyła nadto, że urzędowe druki wniosku o nauczycielskie świadczenie kompensacyjne również nie precyzują wymaganego sposobu rozwiązania przez nauczyciela stosunku pracy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie, albowiem słuszny jest zarzut naruszenia prawa materialnego przy ferowaniu zaskarżonego wyroku.

Analizę prawidłowości zapadłego w sprawie rozstrzygnięcia rozpocząć wypada od kilku uwag na temat genezy i charakteru spornego świadczenia kompensacyjnego, uregulowanego przepisami ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (Dz.U. Nr 97, poz. 800, dalej jako ustawa o n.ś.k.).

Wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm., dalej jako ustawa i emeryturach i rentach z FUS), zarysowały się dwa odrębne systemy emerytalne nauczycieli, wywodzące się z potraktowania pracy nauczycielskiej jako zatrudnienia w szczególnym charakterze. Pierwszy z nich związany jest z wykonywaniem pracy w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (w odniesieniu do osób urodzonych przed 1 stycznia 1949 r.) i art. 46 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (w odniesieniu do osób urodzonych po 31 grudnia 1948 r., a przed 1 stycznia 1969 r., jeśli wszystkie warunki do emerytury określone w art. 32 ustawy spełnią do dnia 31 grudnia 2008 r.) oraz art. 184 tej ustawy (w odniesieniu do osób urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., które do końca 2008 r. nie ukończyły wieku uprawniającego do wcześniejszej emerytury, ale staż ubezpieczeniowy i staż pracy w szczególnym charakterze osiągnęły do dnia

wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach z FUS), a nadto przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Natomiast drugi system to ten, w którym warunki emerytalne tej grupy zawodowej unormowane są przepisami odrębnymi, tj. art. 88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 ze zm., dalej jako Karta Nauczyciela), do których odsyłają (w odniesieniu do poszczególnych grup wiekowych nauczycieli) art. 32 ust. 5 i art. 47 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 lipca 2003 r., II UK 323/02, OSNAPiUS 2004 nr 11, poz. 197 i z dnia 24 kwietnia 2008 r., II UK 262/07, OSNAPiUS 2009 nr 15–16, poz. 211). Ową odrębność systemów emerytalnych nauczycieli akcentuje również art. 86 Karty Nauczyciela, zgodnie z którym nauczyciel oraz członek jego rodziny mają prawo do zaopatrzenia emerytalnego określonego w przepisach ustawy o emeryturach i rentach z FUS, z uwzględnieniem przepisów Karty Nauczyciela, z tym że nauczyciel zaliczany jest do pracowników wykonujących prace w szczególnym charakterze. Wprawdzie art. 32, art. 46 i art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz art. 88 Karty Nauczyciela nie pozostają w bezpośrednim związku normatywnym i regulują odrębne podstawy prawa do emerytury nauczycieli, to jednak w obydwu przypadkach mamy do czynienia ze świadczeniami emerytalnymi o wyjątkowym charakterze. Dla niektórych nauczycieli urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., zatrudnionych w szczególnym charakterze, którzy nie mają prawa do emerytury na podstawie powołanych wyżej przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS i Karty Nauczyciela, gdyż nie zdążyli spełnić wszystkich warunków nabycia tego prawa w terminach wskazanych w tychże przepisach, ustawodawca przewidział w art. 24 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS prawo do emerytury pomostowej na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. Nr 237, poz. 1656 ze zm.). Prawo do emerytur pomostowych zapewniono jednak wąskiej grupie nauczycieli (tj. nauczycielom, wychowawcom oraz innym pracownikom pedagogicznym, zatrudnionym w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, ośrodkach szkolno –

wychowawczych, schroniskach dla nieletnich oraz zakładach poprawczych - poz. 21 załącznika do ustawy o emeryturach pomostowych). Tym nauczycielom, którzy nie spełniają kryteriów przyznania prawa do emerytury pomostowej, zapewniono prawo do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego. W literaturze podkreśla się, że przedmiotowe świadczenia rekompensują tej grupie zawodowej fakt nieobjęcia ich - co do zasady - regulacją ustawy o emeryturach pomostowych (por. D. Noszczak, Nauczycielskie świadczenia kompensacyjne, Służba Pracownicza 2011 nr 3, s. 2).

W doktrynie zauważa się, że prawo do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego nie jest tożsame z prawem do emerytury, które wymaga odejścia z rynku pracy, podczas gdy nauczycielskie świadczenie kompensacyjne rekompensuje konieczność wcześniejszego odejścia z zawodu ze względu na szczególne warunki pracy (por. I. Jędrasik – Jankowska, K. Jankowska, Prawo do emerytury. Komentarz do ustaw z orzecznictwem, Warszawa 2011, s. 457). Także w judykaturze podkreśla się, iż celem ustawy o n.ś.k. nie jest kontynuacja zasad przechodzenia nauczycieli na emeryturę, obowiązujących do końca 2009 r., gdyż nauczyciele generalnie nie uzyskali prawa do emerytury pomostowej. Zgodnie z uzasadnieniem projektu ustawy o n.ś.k., jej celem było wprowadzenie przejściowego rozwiązania adresowanego do nauczycieli z długim stażem pracy, będącego alternatywą dla emerytur pomostowych, które przysługują nauczycielom w ograniczonym zakresie. Celem wprowadzenia tego świadczenia, podobnie jak wprowadzenia emerytur pomostowych, było złagodzenie utraty możliwości przechodzenia na emeryturę przed osiągnięciem podstawowego wieku emerytalnego przez pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Nauczycielskie świadczenia kompensacyjne są świadczeniami pieniężnymi o charakterze okresowym i przysługują nauczycielom, którzy po osiągnięciu wymaganego okresu zatrudnienia w jednostkach organizacyjnych oświaty rozwiązali stosunek pracy przed osiągnięciem wieku emerytalnego. Świadczenia te mają autonomiczny charakter. Ustawodawca od początku zdecydował bowiem o ich stopniowym wygasaniu i finansowaniu bezpośrednio z budżety państwa, a nie z wyodrębnionego funduszu, co może wskazywać, że nie są to już świadczenia o charakterze ubezpieczeniowym.

Powyższe argumenty przemawiają za koniecznością dokonywania ich samodzielnej oceny bez szerszego odwoływania się do wcześniej wypracowanych stanowisk dotyczących nauczycielskich świadczeń emerytalnych (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2012 r., II UK 126/11, OSNP 2013 nr 1 – 2, poz. 15 i z dnia 10 kwietnia 2013 r., II UK 205/12, LEX nr 1314420).

Przesłanki nabycia prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego nie są zresztą tożsame z kryteriami nabycia prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach z przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, ani do emerytury z art. 88 Karty Nauczyciela, ani do emerytury pomostowe.

Z jednej bowiem strony wynikające z art. 4 ust. 1 pkt 2 ustawy o n.ś.k. kryterium stażowe (tj. ogólny 30 letni okres składkowy i nieskładkowy oraz 20 letni okres pracy nauczycielskiej zdefiniowanej w art. 2 pkt 1 ustawy) określone zostało w sposób zbliżony do przyjętego w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela i jest bardziej rygorystyczne od kryterium stażowego uprawniającego do emerytury z art. 32, art. 46 w związku z art. 32 oraz art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, jak również do emerytury pomostowej (art. 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz 4 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych). Z drugiej jednak strony pozostałe przesłanki nabycia prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego ukształtowane zostały w sposób odmienny od układu warunkującego prawo do emerytury nauczycielskiej z art. 88 Karty Nauczyciela. Przede wszystkim – w odróżnieniu do emerytury z art. 88 Karty Nauczyciela – świadczenie to przysługuje (podobnie jak emerytura z tytułu pracy w szczególnych warunkach z przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz emerytura pomostowa) w razie osiągnięcia przez nauczyciela stosownego wieku. Odmiennie też niż w przypadku wszystkich wcześniejszych emerytur oraz emerytury pomostowej unormowano warunek pozostawiania nauczyciela w stosunku zatrudnienia. O ile bowiem dla nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach z art. 32 oraz art. 46 w związku z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie wymaga się od nauczyciela rozwiązania stosunku pracy, o tyle warunek taki został postawiony w przypadku emerytur z art. 184 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, emerytur nauczycielskich z art. 88 Karty

Nauczyciela i emerytur pomostowych. Regulacja art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o n.ś.k., statuująca obowiązek rozwiązania przez nauczyciela stosunku pracy, jawi się w tym zakresie jako bardziej rygorystyczna od wynikającej z art. 184 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS czy z art. 4 pkt 7 ustawy o emeryturach pomostowych (uprawniających do wspomnianych emerytur pracownika, z którym nastąpiło rozwiązanie stosunku pracy, a zatem bez względu na tryb i stronę inicjującą owo rozwiązanie) i zarazem jako bardziej liberalna od zawartej w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, wymagającej rozwiązania stosunku pracy na wniosek nauczyciela. Mając zatem na uwadze genezę i cel ustawy o n.ś.k., charakter samego świadczenia oraz cały układ warunkujący nabycie prawa do niego, niesłuszne jest interpretowanie spornej przesłanki przyznania przedmiotowego świadczenia z art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o n.ś.k. wyłącznie przez pryzmat regulacji art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela i to bagatelizując różnice w unormowaniu tego kryterium kwalifikacyjnego w obydwu powołanych przepisach. Chybiona jest też teza, zgodnie z którą wykładnia art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o n.ś.k. nie może być korzystniejsza od zamieszczonej w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, skoro sam ustawodawca uregulował kryteria nabywania prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego w sposób odmienny od kryteriów nabywania prawa do wcześniejszych emerytur oraz emerytur pomostowych przez tę grupę zawodową.

Należy zgodzić się ze stanowiskiem wyrażonym w uzasadnieniu wspomnianego wyroku Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2013 r., II UK 205/12, zgodnie z którym mimo, że w przepisie art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o n.ś.k. nie ma tak wyraźnego sformułowania, jak w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, z którego wprost wynika, iż nauczyciel nabywa uprawnienia emerytalne po rozwiązaniu na swój wniosek stosunku pracy, to redakcja przepisu wskazuje na konieczną aktywność nauczyciela w tej sferze, gdyż to on musi rozwiązać stosunek pracy. Omawiany przepis dotyczy zatem przypadków, kiedy to nauczyciel składa oświadczenie woli o wypowiedzeniu umowy o pracę, czy też wniosek o rozwiązanie umowy o pracę za porozumieniem stron. Nie można natomiast podzielić poglądu Sądu Najwyższego, że wprawdzie w świetle art. 30 § 1 pkt 4 k.p. rozwiązanie umowy o pracę następuje także na skutek upływu czasu, na jaki zawarto umowę, to jednak nie jest to

rozwiązanie stosunku pracy przez nauczyciela, czego wymaga regulacja art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o n.ś.k.

Przechodząc do językowej i systemowej wykładni art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o n.ś.k. warto zauważyć, że statuując przesłankę nabycia prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego w postaci rozwiązania przez nauczyciela stosunku pracy ustawodawca nie zdefiniował w tym akcie prawnym ani samego pojęcia rozwiązania stosunku pracy, ani wchodzących w grę trybów owego rozwiązania. Pozostaje zatem odwołać się do ogólnych zasad prawa pracy. Zgodnie z art. 30 k.p. umowa o pracę może zostać rozwiązana. Ponadto art. 63 k.p. stanowi, że umowa o pracę wygasa w przypadkach określonych w Kodeksie pracy oraz w przepisach szczególnych. Tak więc można stwierdzić, że do ustania stosunku pracy może dojść jedynie przez jego rozwiązanie lub wygaśnięcie. Co do zasady, reguła ta dotyczy także pozaumownych stosunków pracy, których ustanie jest regulowane w przepisach pozakodeksowych. Skoro w myśl art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o n.ś.k. do świadczenia kompensacyjnego uprawnia fakt rozwiązania stosunku pracy i to przez nauczyciela, to nie jest predestynowany do tego świadczenia nauczyciel, którego stosunek pracy wygasł z jakichkolwiek powodów określonych w przepisach prawa pracy, jak również nauczyciel, z którym pracodawca jednostronnie rozwiązał stosunek pracy za lub bez wypowiedzenia (art. 30 § 1 pkt 2 i 3 k.p.). Za trafnością powyższej tezy przemawia treść art. 4 ust. 2 ustawy o n.ś.k., będącego *lex specialis* do ust. 1 pkt 3 i stanowiącego, że nauczycielom spełniającym warunki określone w ust. 1 pkt 1 i 2 świadczenie przysługuje również w przypadku rozwiązania stosunku pracy lub wygaśnięcia stosunku pracy w okolicznościach określonych w art. 20 ust. 1, 5c i 7 Karty Nauczyciela. Łączne odczytanie przepisu art. 4 ust. 1 pkt 3 i ust. 2 ustawy o n.ś.k. prowadzi do wniosku, że prawo do przedmiotowego świadczenia wyłączają wszystkie sytuacje wygaśnięcia stosunku pracy oraz jednostronnego jego rozwiązania przez pracodawcę, za wyjątkiem tych przypadków wygaśnięcia i jednostronnego rozwiązania przez pracodawcę, o jakich mowa w ust. 2. Rozwiązanie stosunku pracy przez nauczyciela ma zaś miejsce nie tylko wtedy, gdy następuje w drodze jednostronnego oświadczenia woli pracownika (za lub bez wypowiedzenia), ale także we wszystkich sytuacjach, gdy oświadczenie woli nauczyciela jest częścią składową czynności rozwiązującej ów stosunek, gdyż

skoro oświadczenie to jest nieodzownym elementem czynności rozwiązującej, można twierdzić, że nauczyciel aktywnie bierze udział w ustaniu stosunku pracy. Już na gruncie art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela jednomyślnie przyjmowano, że taką czynnością rozwiązującą stosunek pracy jest porozumienie stron, o ile z wnioskiem zawarcia porozumienia wystąpił nauczyciel. Podgląd ten pozostaje aktualny na gruncie art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o n.ś.k., z tym że z racji odmiennej - od art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela - treści przepisu nie jest konieczne wykazani przez nauczyciela inicjatywy zawarcia tego rodzaju porozumienia.

Pozostaje rozważyć, czy o nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego uprawnia również rozwiązanie umowy o pracę w trybie art. 30 § 1 pkt 4 k.p., a więc z upływem czasu, na jaki zawarto umowę na czas określony.

W doktrynie występują kontrowersje na temat kwalifikacji prawnej określonych w art. 30 § 1 i § 2 k.p. sposobów ustania umów terminowych. Część przedstawicieli nauki prawa wyraża pogląd, zgodnie z którym do ustanie stosunku pracy w opisanych sytuacjach nie dochodzi w trybie jego rozwiązania, skoro nie następuje ono w wyniku czynności prawnych stron, lecz jest przypadkiem wygaśnięcia stosunku pracy w następstwie zdarzenia niebędącego czynnością prawną, jak upływ czasu czy wykonanie określonej pracy (por. Z. Sypniewski, Fakty prawne powodujące ustanie stosunku pracy – charakterystyka ogólna (w:) Z problematyki prawa pracy i polityki socjalnej, t. 6, red. T. Zieliński, Katowice 1983, s. 106; B. Wagner, Terminowe umowy o pracę, Warszawa 1980, s. 93; Z. Salwa, Wygaśnięcie umowy o pracę, PiZS 2000 nr 2, s. 18 i nast., A. M. Świątkowski, Kodeks pracy. Komentarz, Warszawa 2012, s. 176). Przeciwno tej koncepcji przemawia jednak fakt zamieszczenia przez ustawodawcę regulacji dotyczącej skutków ziszczenia się wspomnianych klauzul generalnych w oddziale 2 działu drugiego Kodeksu pracy, poświęconego rozwiązaniu umowy o pracę, a nie w oddziale 7 tego działu, traktującego o wygaśnięciu umowy o pracę. Ustanie stosunku pracy jest zatem w tych przypadkach następstwem woli stron odnoszącej się do określonego czasu trwania zawieranej umowy. Można więc przyjąć, że jest to pewna odmiana porozumienia rozwiązującego, które nie stanowi odrębnej czynności ukierunkowanej wyłącznie na spowodowanie zakończenia stosunku pracy, ale jest elementem czynności prawnej, która ma na celu nawiązanie

stosunku pracy z jednoczesnym określeniem granic czasowych tego stosunku prawnego, a więc wskazaniem zdarzenia, które powoduje jego rozwiązanie (Z. Góral (w:) Kodeks pracy. Komentarz pod redakcją K.W.Barana, Warszawa 2012, s. 248 – 249; W. Sanetra (w:) J. Iwulski, W. Sanetra, Kodeks pracy. Komentarz. Warszawa 2013, s. 239). Można też spotkać pogląd, że tego rodzaju stosunek pracy ustaje z woli stron, które z góry określają zdarzenie rozwiązujące ów stosunek. Zdarzeniem tym jest jednak nie czynność prawna (jedno lub dwustronna), lecz sam upływ czasu (L. Florek (w:) Kodeks prac pod redakcją L. Florka, Warszawa 2011, s. 202).

Podzielając drugie z prezentowanych w doktrynie stanowisk i przyjmując, że z woli ustawodawcy wyrażonej w art. 30 § 1 pkt 4 k.p., ustanie terminowej umowy o pracę z upływem czasu, na jaki została zawarta, jest przypadkiem rozwiązania a nie wygaśnięcia stosunku pracy, zaś w rozwiązaniu tym aktywnie uczestniczy nauczyciel, którego oświadczenie woli jest nieodzownym elementem czynności prawnej kreującej ów stosunek i zarazem wskazującej zdarzenie powodujące jego rozwiązanie, należy uznać, iż określona w art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o n.ś.k. przesłanka nabycia prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego zostaje spełniona także w razie rozwiązania stosunku pracy w tym trybie.

Wobec trafności kasacyjnego zarzut naruszenia prawa materialnego przyferowaniu zaskarżonego wyroku, z mocy art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p. orzeczono jak w sentencji.